

Evert de Jong

**Jezus,
de Gezalfde van God
in ons midden**

De eucharistieviering leren begrijpen

uitgeverij
Betsaida
's-Hertogenbosch

Inhoud

Voorwoord	7
Inleiding	9
De deugd van godsdienstigheid	9
Het woordgebruik	13
Bron en hoogtepunt	27
Karakteristiek van de liturgische viering	31
De wijze van vieren	44
De openingsritus	57
De openingszang	57
Het kruisteken	61
De genadewens	62
Het inleidend woord	63
De boetedoening	64
Heer, ontferm U over ons	65
Eer aan God in den hoge	66
Het openingsgebed	67
De liturgie van het woord	71
De herziening van het lezingenrooster	73
Het verloop van de liturgie van het woord	79
De eucharistische liturgie	95
Het klaarmaken van de gaven	96
Het eucharistisch gebed	108
De communieritus	134
De slotritus	151
Korte mededelingen	151
De begroeting en zegen	152

Wegzending	153
Altaarkus	154
Slotlied	154
Literatuur	155
Verantwoording afbeeldingen	159

Voorwoord

Met het schrijven van het boek *Jezus, de Gezalfde van God in ons midden* heb ik willen voldoen aan de suggestie van verschillende personen om de inhoud van mijn lessen liturgie ruimer beschikbaar te stellen. De laatste onder hen was de rector van het Sint-Janscentrum, dr. F. De Rycke. Op zijn verzoek heb ik zoveel mogelijk het Bijbelse aspect van de liturgie, middels verwijzingen opgenomen.

De inhoud van deze uitgave gaat terug op de lessen liturgie – met name over de eucharistie – die ik gedurende vele jaren aan verschillende opleidingen heb mogen geven, te weten: het Nederlands Instituut Katholieke Kerkmuziek in Utrecht, de priester- en diakenopleiding Bovendonk te Hoeven en het Sint-Janscentrum, het priesterseminarie van het bisdom 's-Hertogenbosch. Uitgangspunt daarbij was steeds het fundamenteel inzicht dat de kern van de eredienst van de Kerk *de lofprijzing van God* is, zoals ik geleerd heb van prof. dr. C.A. Bouman, mijn hoogleraar liturgie aan de Katholieke Universiteit in Nijmegen. Bij het onderricht heb ik – veelal zonder nadere aanduiding – ruimhartig gebruik gemaakt van de achter in dit boek genoemde literatuur en vele niet nader genoemde internationale liturgische tijdschriften, naast de toegenomen kennis vanuit mijn betrokken zijn bij het vertaalproces van de in opdracht van het Tweede Vaticaans Concilie herziene liturgische boeken.

Deze uitgave is slechts een *hulp* bij het verstaan van de eucharistieviering. Het ware verstaan vindt echter plaats door het met grote regelmaat deelnemen aan de viering

zelf van de eucharistie. Uit eigen ervaring weet ik dat men alleen zo in de liturgie kan groeien.

Vanuit de overtuiging dat God in ieders leven handelt in en door de mensen die van betekenis zijn in je persoonlijke leven, ben ik Hem dankbaar voor allen die mijn leven richting gegeven hebben, met name wil ik noemen mijn ouders, mijn echtgenote Emmy en mijn kinderen Mirjam en Mark.

Evert de Jong
Witte Donderdag, 9 april 2020

Inleiding

De deugd van godsdienstigheid

De geschiedenis van de mensheid leert ons, dat er al vanaf het begin van het ontstaan van de menselijke leefwereld, sprake is van een of andere vorm van cultus of eredienst. Het is blijkbaar een algemeen menselijk gegeven om contact te zoeken met de persoon aan wie wij ons bestaan te danken hebben, van wie wij ons in ons leven afhankelijk weten en wiens helende en heilzame krachten wij kunnen ervaren als wij er voor openstaan. Deze godsdienst, deze dienst aan God, wordt Hem door ons mensen bewezen om Hem te erkennen en te vereren. Dit betekent dat de mens een leven wil leiden door het in het perspectief van God te plaatsen. Deze eredienst krijgt veelal gestalte in het brengen van een of ander offer aan de scheppende God, om Hem te danken voor het leven zelf en voor al het goede dat een mens telkens weer kan ervaren in haar of zijn leven, maar ook om zijn gunsten en weldaden af te smeken en te bidden om bijstand en hulp wanneer lijden en droefheid ons treffen en om onze noden te lenigen.

De offers die in de verschillende godsdiensten aan de godheid gebracht worden, kennen een grote verscheidenheid. In de geschiedenis is sprake van mensenoffers en dieroffers, het aanbieden van de vruchten van de aarde of de eerstelingen van de oogst, maar ook van geldoffers. Ook in de heilige Schrift is er sprake van eenzelfde soort verscheidenheid aan offers, zoals we al kunnen lezen in het

eerste boek van de Bijbel, het boek van de schepping, in het verhaal van Kaïn en Abel¹. Door het brengen van een offer wordt de relatie met God levend gehouden, als blijk van een oprechte, positieve levenshouding en mentaliteit die gekenmerkt wordt door liefde en vertrouwen en waarin onze blijdschap tot uiting komt.

Het offer van Abel (Gen 4,4-5)

In de heilige Schrift lezen wij dat voor ons gelovige christenen de wezenskern van het offer niet bestaat in de vernietiging van dieren of veldvruchten² maar in de omvorming van de mens door de weg van de liefde te gaan; dat is de weg van de ommekeer. Het is de houding die wij horen in de lofzang van de drie jongelingen in de vuuroven: 'Laat ons bij U gehoor vinden vanwege ons vermorzeld hart en

¹ Vgl. Gen 4,1 v.

² Vgl. Ps 50,13-14 'Zou Ik soms vlees van stieren eten of bloed van bokken nuttigen als drank? Brengt liever God het offer van uw lof, volbrengt de Allerhoogste uw geloften'.

Het offer van Abraham (Gen 22,1-14)

onze ootmoedige geest'³. De oudtestamentische profeet Hosea zegt het zo: 'Want liefde wens Ik, geen offergaven, en erkenning van God, meer dan brandoffers'⁴. Joseph kardinaal Ratzinger merkt in zijn voordracht⁵ tijdens de liturgische dagen in de abdij Fontgombault op, dat de heilige Augustinus⁶ naar deze tekst verwijst voor zijn definitie van offer, namelijk dat het offer gelijk is aan de liefde tot God. Het gelovig bewustzijn verheldert ons de diepe inhoud van het ware offer, zo merkt kardinaal Ratzinger op, namelijk dat de liefde tot God zijn oorsprong vindt in de liefde van God voor ons, zoals naar voren komt in de menswording van God zelf in zijn Zoon Jezus Christus.

³ Dan 3,39.

⁴ Hos 6,6.

⁵ Nederlandse vertaling van deze voordracht in 2001 (22-24 juli) door drs. J.B te Velde pr. is verschenen in: Bulletin Vereniging voor Latijnse Liturgie, afl. 103, p. 7-15.

⁶ Augustinus, *De Civitate Dei* X, 5.

Het offer van Melchisedek (Gen 14,18-20)

'Zoals Gij hebt willen aanvaarden de gaven van uw dienaar Abel, de Rechtoverdige, het offer van onze vader Abraham en het heilig offer, de offergave zonder vlek, U opgedragen door uw hogepriester Melchisédek' (Eucharistisch gebed I).

Zo is de uiting van een leven leiden in relatie tot God een van de christelijke deugden geworden, nl. de deugd van religio of godsdienstigheid. In deze deugd van godsdienstigheid erkennen wij met eerbied Gods verhevenheid. Een van de vormen waarin binnen de gemeenschap van de Kerk deze deugd van godsdienstigheid tot uiting komt, is het vieren van haar liturgie. In de liturgie brengen wij eer aan de God in wie alle leven zijn oorsprong vindt. Wij zijn ervan overtuigd dat deze eer Hem toekomt vanwege zijn blijvend scheppend handelen door de kracht van zijn Geest, waardoor de wereld in standgehouden wordt en door het verlossend handelen van zijn Zoon Jezus Christus, 'die God gezalfd heeft met de Heilige Geest en met kracht'⁷.

⁷ Hand 10,38.